

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/okupacja-sowiecka/105483,Tymczasowy-Rzad-Jednosci-Narodowej.html>

Narodowe Archiwum Cyfrowe

Manifestacja z udziałem wojska w Lublinie. Na transparentach widoczne m.in. następujące hasła: „Niech żyje! Tymczasowy Rząd Narodowy”, „Precz! Z reakcją londyńską. P.P.R.”. Datowane na lata 1945-1946 (fot. Narodowe Archiwum Cyfrowe)

ARTYKUŁ

Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej

OKRES HISTORYCZNY

(1945-1948) Pierwsze lata Polski Ludowej

Autor: IRENA SIWIŃSKA 05.02.2024

5 lutego 1947 r. zakończył działalność Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej, a Bolesław Bierut objął urząd prezydenta RP. Dzień ten można uznać za datę symbolicznie zamykającą okres przejściowy w instalowaniu władz komunistycznych w naszym kraju. Nazajutrz bowiem – 6 lutego – powstał

pierwszy rząd w powojennej Polsce powołany przez komunistów z zachowaniem pozorów legalności.

Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej został utworzony 28 czerwca 1945 r. przez Bolesława Bierutą, wówczas prezydenta Krajowej Rady Narodowej. W ciągu kilku dni ten marionetkowy organ – w teorii koalicyjny, w rzeczywistości realizujący politykę Polskiej Partii Robotniczej pod dyktando Stalina – uznały Francja, Wielka Brytania i Stany Zjednoczone, a w ślad za nimi większość innych państw, cofając tym samym poparcie dla legalnego Rządu RP na uchodźstwie. Usankcjonowanie TRJN na arenie międzynarodowej przypieczętował udział jego przedstawicieli w ostatniej konferencji Wielkiej Trójki (17 lipca – 2 sierpnia 1945 r. w Poczdamie), a następnie podpisanie w imieniu Polski Karty Narodów Zjednoczonych (w październiku 1945 r.).

Józef Cyrankiewicz - premier (po lewej) oraz Edward Osóbka-Morawski - minister administracji publicznej. Zdjęcie wykonane po zaprzysiężeniu nowej Rady Ministrów, 7 lutego 1947 r. (fot. Narodowe Archiwum Cyfrowe)

Od manifestu PKWN do „rządu tymczasowego”

Pierwszy rząd komunistyczny na terenach Polski wyzwolonych spod okupacji niemieckiej – Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego – został powołany w lipcu 1944 r. Moskiewskie radio podało 22 lipca jako datę, a Chełm w Lubelskiem jako miejsce jego utworzenia. W rzeczywistości PKWN powstał 21 lipca 1944 r. w Moskwie, podobnie jak Manifest PKWN, w którym znalazły się następujące stwierdzenia:

„Emigracyjny »rząd« w Londynie i jego delegatura w Kraju jest władzą samozwańczą, władzą nielegalną, opiera się na bezprawnej faszystowskiej konstytucji z kwietnia 1935 roku”.

Równie horrendalne jest kolejne zdanie – jakoby Rząd RP („rząd” ponownie zapisany w cudzysłowie) „hamował walkę z okupantem hitlerowskim”. Dzień 22 lipca, jako rocznica ogłoszenia tego aktu założycielskiego Polski Ludowej, był Narodowym Świętem Odrodzenia Polski aż do 1989 r.

Plakat propagandowy prezentujący Manifest PKWN, który - jak głosi podpis - „pojawił się na murach wyzwolonych miast i wsi” (z zasobu IPN w Lublinie)

O ile PKWN był organem władzy uznawanym jedynie przez własnego mocodawcę, czyli Związek Sowiecki, o tyle po przemianowaniu 31 grudnia 1944 r. na Rząd Tymczasowy RP został uznany również przez Czechosłowację i Jugosławię. Przywódcy Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii mieli wprawdzie opory przed jego usankcjonowaniem, ale już wkrótce – podczas konferencji Wielkiej Trójki w Jałcie (4-11 lutego 1945 r.) – zgodzili się co do tego, że:

„Działający obecnie w Polsce Rząd Tymczasowy powinien być [...] zreorganizowany na szerszej podstawie demokratycznej, z włączeniem przywódców demokratycznych z samej Polski i Polaków z zagranicy”.

Po oficjalnym zakończeniu II wojny światowej 8 maja 1945 r. doprecyzowano, że 75% stanowisk w nowym gabinecie mają objąć działacze komunistyczni, dla przedstawicieli legalnej opozycji przewidziano natomiast 25%.

Warunkiem utworzenia w Polsce rządu na wskazanych zasadach było przeprowadzenie „możliwie najprędzej wolnych i nieskrępowanych wyborów, opartych na głosowaniu powszechnym i tajnym”. W nazwie

zdominowanego przez komunistów gremium powołanego na czas przed wyborami jako listek figowy znalazło się określenie „tymczasowy”.

Proces szesnastu

Po konferencji w Jałcie stało się jasne, że Polska znalazła się w strefie wpływów ZSRS za przyzwoleniem pozostałych wielkich mocarstw. W tej sytuacji parlament Polskiego Państwa Podziemnego – Rada Jedności Narodowej, wbrew stanowisku Rządu RP na uchodźstwie, podjęła dramatyczną decyzję o uznaniu ustaleń jałtańskich i wzięciu udziału w tworzeniu nowego rządu tymczasowego. Politycy krajowi uznali bowiem, że mniejszym złem będzie próba porozumienia z Sowietami niż oddanie pełni władzy podporządkowanym im komunistom.

Wstępem do takiego porozumienia miały być rozmowy, na które jeszcze w lutym 1945 r. gen. Iwan Sierow (występujący pod pseudonimem), pełnomocnik Stalina, zaprosił przedstawicieli Polskiego Państwa Podziemnego. Na spotkanie do Pruszkowa 27 marca 1945 r. przybyła szesnastoosobowa delegacja, na czele z gen. Leopoldem Okulickim (Komendantem Głównym organizacji NIE, ostatnim dowódcą rozwiązanej w styczniu 1945 r. Armii Krajowej) oraz Janem Stanisławem Jankowskim (wicepremierem i Delegatem Rządu RP na Kraj). Wbrew otrzymanym gwarancjom bezpieczeństwa wszyscy zostali aresztowani i wywiezieni do Moskwy na pokazowy proces polityczny, który przeszedł do historii jako „proces szesnastu”.

Zaledwie trzech spośród osądzonych pod fałszywymi zarzutami przywódców zostało uniewinnionych, pozostali otrzymali wyroki więzienia (trzech z nich, w tym Okulicki i Jankowski, w sowieckiej niewoli poniosło śmierć). W celu złamania oporu społeczeństwa przeciwko nowej władzy narzuconej przez ZSRS cały proces był transmitowany przez Polskie Radio.

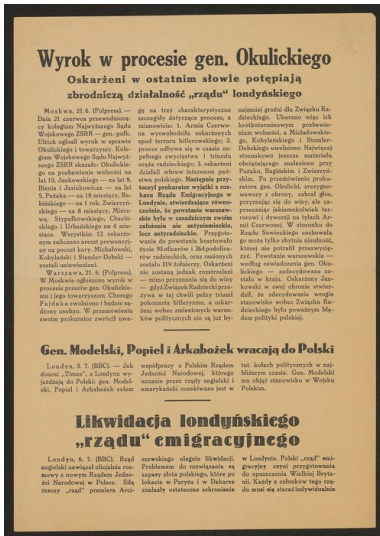
W jednym z propagandowych druków ulotnych wydanych w kraju po zakończeniu „procesu szesnastu” z niebywałym wprost cynizmem obwieszczono, że:

„Oskarżeni w ostatnim słowie potępiają zbrodniczą działalność »rządu« londyńskiego”.

W podsumowaniu na temat wydanych wyroków podkreślono natomiast łaskawość sowieckiego wymiaru sprawiedliwości:

„Oskarżeni nie zostaną jednak rozstrzelani – mimo przyznania się do winy – gdyż Związek Radziecki przeżywa w tej chwili pełny triumf pokonania hitleryzmu, a oskarżeni wobec zmienionych warunków politycznych nie są już bynajmniej groźni dla Związku Radzieckiego. Ukarano więc ich krótkoterminowym pozbawieniem wolności, a Michałowskiego, Kobyłańskiego i Stemler-Dobskiego [właśc. Stemler-Dąbskiego] uwolniono”.

Równoległe z tym haniebnym, nielegalnym procesem odbywała się – również w Moskwie – konferencja służąca wyłonieniu Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej. Co znamienne, zakończyła się ona tego samego dnia co „proces szesnastu” – 21 czerwca 1945 r.

Pierwsza strona propagandowego druku ulotnego wydanego w kraju po zakończeniu „procesu szesnastu”. Lipiec, 1945 r. (fot. Polona)

Pierwsze działania Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej

Premierem TRJN został Edward Osóbka-Morawski, wicepremierami zaś – Władysław Gomułka (minister Ziemi Odzyskanych) i Stanisław Mikołajczyk (minister rolnictwa i reform rolnych). Polska Partia Robotnicza i jej ugrupowania satelickie objęły kluczowe resorty: bezpieczeństwa publicznego, obrony narodowej, spraw zagranicznych, sprawiedliwości oraz informacji i propagandy.

Nowy rząd podjął wysiłek zapewnienia obywatelom podstawowej aprowizacji oraz odbudowy kraju po zniszczeniach wojennych. Przy przetaczających się przez Polskę potężnych falach migracji równie istotnym zadaniem była organizacja przesiedleń ludności, w tym zagospodarowanie tzw. Ziemi Odzyskanych, czyli terytoriów włączonych do państwa polskiego po wojnie. Równocześnie TRJN prowadził bezpardonową walkę z podziemiem niepodległościowym oraz opozycją polityczną reprezentowaną przez Polskie Stronnictwo Ludowe pod przywództwem Stanisława Mikołajczyka.

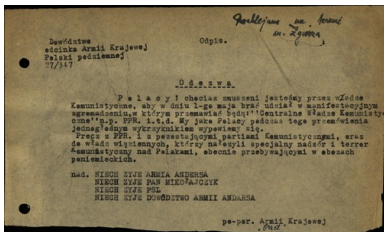

Narodowe Archiwum Cyfrowe

Manifestacja z udziałem wojska w Lublinie. Na transparentach widoczne m.in. następujące hasła: „Niech żyje! Tymczasowy Rząd Narodowy”, „Precz! Z reakcją londyńską. P.P.R”. Datowane na lata 1945-1946 (fot. Narodowe Archiwum Cyfrowe)

Manifestacja z udziałem wojska w Lublinie. Na transparentach widoczne m.in. hasła: „Wzywamy Krajową Radę Narodową do utworzenia Tymczasowego Rządu Narodowego”, „Niech żyje Tymczasowy Rząd Narodowy”. Datowane na lata 1945-1946 (fot. Narodowe Archiwum Cyfrowe)

Ulotka AK dotycząca przymusowego świętowania 1 Maja, pokazująca we właściwym

świetle manifestacje rzekomo
masowego poparcia dla PPR. W
prawym rogu widnieje odręczna
adnotacja: „Rozklejane na terenie
m. Zgierza”. Podpis (pisownia
oryginalna): „po-por. Armii
Krajowej »Orzeł«”. Łódzkie, 1946
r. (z zasobu IPN)

Czerwony terror

Ciesząca się niewielkim poparciem społecznym PPR nie wahała się użyć wszelkich środków, z terrorem włącznie, aby w wyborach do Sejmu Ustawodawczego w styczniu 1947 r. zagwarantować sobie wygraną. Przeciwko ruchowi partyzanckiemu oraz teoretycznie legalnie działającemu PSL użyto aparatu bezpieczeństwa, a także wojska, tak aby oponentów rozbić, unieszkodliwić i zdyskredytować w oczach współobywateli.

Plakat wyborczy Polskiej Partii
Robotniczej. W górnej części
plakatu widoczna owalna
pieczęć „Archiwum Komitetu
Centralnego PPR Dział II A I/1
Nr1” (z zasobu IPN)

Wreszcie same wybory zostały przeprowadzone w atmosferze zastraszenia, w sposób urągający wszelkim zasadom demokracji. Komisje wyborcze w dużej części zostały obsadzone przez agentów Urzędu Bezpieczeństwa, a wyniki oczywiście sfałszowane. Skutkiem wszystkich opisanych działań tzw. Blok Demokratyczny pod przewodnictwem PPR uzyskał ponad 80% głosów.

Tak oto, bez żadnej kontroli międzynarodowej, dokonana się legitymizacja władzy komunistów w Polsce. Rząd utworzony 6 lutego 1947 r. nie miał już w nazwie zastrzeżenia „tymczasowy”.

COFNIJ SIĘ